

סימן ק: בריה אינה בטלה.

א. הגדרת בריה והמקור לכך שאינה בטלה.

הגמרא בחולין צט: - ק. אומרת: "גיד הנשה שנתבשל. וליבטול ברובא! בריה שאני" מכאן שבריה אינה בטלה.

מהי הגדרת בריה?

על הגמרא בחולין דף קב האומרת: "דאמר רב: אכל צפור טהורה, בחייה - בכל שהוא, במיתתה - בכזית, וטמאה, בין בחייה בין במיתתה - בכל שהוא!" מסביר רש"י שם: "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא - חייב דבריה היא ולא לריכה שיעור כדתן באלו הן הלוקין (מכות דף יג) באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב משום שהיא כזרייתה אלמא בריה אסורה בכל שהוא אכל לאו דנבלה ליכא לחיובי משום בריה דכשנבראת לא היה עליה שם נבלה הלכך אלאו דנבלה לא מחייב עד כזית קטני מיהא בטמאה בחייה בכל שהוא.

א"כ עולה מדברי רש"י שחלק מהגדרת בריה היא שכשנבראת היה שם האיסור עליה.

על כך מקשים התוס' בחולין צו. ד"ה מ"ט: "וכי תימא דהתם היינו טעמא דכשנולד נולד האיסור עמו כמו גיד ושרצים ואבר מן החי ועופות טמאים... אכתי ערלה וכלאי הכרם לא ליבטלו?! והרא"ש במסכת חולין פרק ז סימן לג: "והא דגיד מיקרי בריה וכן אבר מן החי (לקמן דף קב ב) ודג טמא ועוף טמא אכל לא עוף טהור מת דאמר לקמן (שם) בהאי פירקא אמר רב אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא. במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא. פירש רש"י לקמן דנבילה לא מיקריא בריה דלא היתה נבילה כשנוצרה. אבל גיד ועוף טמא ואבר מן החי חל איסורן משעה שנוצרה. וקשה הרי חלב המכסה את הקרב וחלב הכליות וערלה וכלאי הכרם דאסירי משעת ברייתן ובטילי". לפיכך חולק הרא"ש על הגדרת רש"י שהגדרת בריה היא דווקא אם נאסרה מתחילת ברייתה.

אמנם, הרשב"א בתורת הבית הארוך בית ד' שער א' קיבל גם את הגדרת רש"י: "ואיזו בריה שאינה בטלה דוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נמלה או גיד וכיוצא בהן שאסורין מצד עצמן מתחלת ברייתן אבל בריה מותרת אלא שקבלה איסור מחמת דבר אחר כגון שור הנסקל וצפור מצורע וכיוצא בזה. וכן תרנגולת טרפה או תרנגולת שנתבשלה עם הנבלה אין זו בריה שאינה בטלה. ותדע לך מדאמרין בשילהי פרק כל הבשר אבל צפור טהורה בחייה בכל שהוא. כלומר חייב בכל שהוא אפילו אין בצפור אלא בשר כל שהוא משום דקסבר דבהמה בחייה לאיכריס עומדת והרי זה חייב משום אוכל אבר מן החי. במיתתה כלומר שנתנבלה אינו חייב עד שיהא בה כזית. צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכ"ש כלומר דבריה היא וחייב משום אוכל בריה אסורה כאוכל נמלה. אלמא אוכל צפור טהורה שנתנבלה אינו חייב משום אוכל בריה אסורה".

גם הר"ן בפ"י לרי"ף על חולין לו. בד"ה "גרסינן בגמרא" קבל את הגדרת רש"י: "והוי יודע דלא מיקריא בריה אלא בג' תנאים: האחד שיהא איסורא מגופא... כיצד? כגון גיד הנשה וכיוצא בו שהוא אסור מתחלת ברייתו אבל צפור טהורה וכיוצא בה שהיא מותרת אע"פ שנתנבלה כיוון שדבר אחר גרם לה ליאסר לאו ברייה הוא והיינו דאמרין לקמן בפירקין אכל צפור טהורה, בחייה - בכל שהוא, במיתתה - בכזית, וטמאה, בין בחייה בין במיתתה - בכל שהוא והיינו טעמא דצפור טהורה כיוון שדבר אחר גרם לה ליאסר לא מיקרי בריה להתחייב עליה בכל שהוא והיינו נמי דאמרין בפרק התערובותגבי שור הנסקל שנתערב בין השוורין דאמרין אפילו הן ריבוא כולן ימותו ופרקינן וליבטלו ברובא ומשני בעלי חיים חשיבי ולא בטלדיוקא משום חשיבותא דבעלי חיים אבל משום בריה לא כיוון שאין איסורה מעצמה".

הגדרה אחרת שנחלקו בה הפוסקים לגבי בריה היא האם בריה צריכה להיות בעל חיים שהיתה בו נשמה. על פי הגמרא במסכת מכות דף יז עמוד א: "תנן, אמר להם ר' שמעון: אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אמרו לו: מפני שהיא כברייתה, אמר להן: אף חטה אחת כברייתה; חטה אין, קמח לא! לדבריהם קאמר להו, לדידי - אפילו קמח נמי, אלא לדידכו - אודו לי מיהת דחטה אחת כברייתה. ורבנן? בריית נשמה חשובה, חטה לא חשובה" יש צורך כבריית נשמה ודבר שאין בו נשמה אינו נחשב בריה וכך באמת פוסקים הרשב"א בתורת הבית שם: "וכן אין קרוי בריה אלא ברית נשמה כגון צפור או גיד שהיה לו חיות בעודנו בבהמה אבל בריה שאין לה נשמה לא מקריא בריה דגרסינן בפרק אלו הן הלוקין כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב ר"ש אומר כל שהו וחכמים אומרים כזית אמר להן ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהיא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה ורבנן סברי ברית נשמה חשיבה. וקיימא לן כרבנן" והר"ן בפירושו לרי"ף חולין לו. בד"ה גרסינן בגמרא הכותב: "והוי יודע דלא מיקרי בריה אלא בג' תנאים... השני שתהא בריית נשמה... תנאי שני דהיינו בריית נשמה כיצד? כגון צפור אי נמי גיד הנשה דהוה ביה חיותא אבל היכא דלאו בריית נשמה הוא אע"פ שהוא כברייתו כגון חטה וכיוצא בה לאו בריה הוא וכדאמרין בהדיא במס' מכות..."

אולם, התוס' והרא"ש שם חולקים על כך מכח הגמרא בחולין האומרת שגיד נקרא בריה על אף שלא היתה בו נשמה בזכות עצמו וכן מכח הגמרא שאבר מן החי נקרא בריה וסוברים שבריה איננה דווקא דבר שיש או שהיתה בו נשמה.

התוס' מסבירים שדברי רבנן לר"ש בסוגיית במכות אינם אליבא דהלכתא לדעתם. וז"ל התוס' בחולין צו. ד"ה מ"ט הצ"ל: "והשתא קשה הרי גיד ואבר מן החי דחשיבי בריה אלמא לא תליא מילתא בנשמה ואפילו הוה נשמה בחטה לא חשיבא... ונראה לפרש דרבנן לדברי ר"ש קא מהדרי ליה לדידן אפילו הוה חטה נשמה לא חשיבי ליה בריה... אלא לדידן דחשבת ליה בריה אלמא... מ"מ לא דמי לנמלה דלנמלה איכא נשמה וקשה היכן מצינו כזה שמשיבין טעם לדבריו והם עצמם אינם סוברים שיהיה הדבר תלוי בנשמה וי"ל דכי האי גוונא אשכחן בפרק התערובות (זבחים עז). דתניא אברי תמימים שנתערבו באברי בעלת מום ר' אליעזר אומר יקרבו ורואה אני את בשר בעלת מום כאילו הם עצים וחכ"א לא יקרבו וע"כ ר' אליעזר גופיה לית ליה האי טעמא דהא ברובע ונרבע מודה דלא יקרבו ולא קאמר רואה אני אותם כאילו הם עצים אלא עיקר טעמא כדמפרש בגמ' מום בם לא ירצו הא ע"י תערובות ירצו ולדבריהם דרבנן קאמר להו כדאמר התם ומיהו שם מיושב יותר דמתוך הבריות אומר כן הגמרא אבל בפרק בתרא דמכות (דף יז.) מי דוחק הש"ס לומר דרבנן משיבין תשובה לר"ש לדבריו מה שאינן סוברים כיון דאינו לא במשנה ולא בברייתא."

כיוצא בזה כתבו התוס' בזבחים עב. ד"ה "ולכטלו ברובא": "והא דאמר בפ' אלו הן הלוקין (מכות יז.) דקאמר ר"ש אף חטה כברייתה ורבנן בריית נשמה חשיבא חטה לא חשיבא דמשמע שהדבר תלוי בנשמה והאיכא גיד הנשה רבנן לדבריו דרבי שמעון קאמרי ליה לדידן טבל לאו בריה הוא.... אלא לדידן דמדמית חטה לנמלה לא דמי דנמלה בריית נשמה וחשיבא ואע"ג דרבנן גופייהו לא חיישי בהאי טעמא קאמרי ליה הכי וכהאי גוונא אשכחן לקמן בפירקין (דף עז.) דאברין באברי בעלי מומין רבי אליעזר אומר יעלו וחכ"א לא יעלו ומפרש טעמא דרבי אליעזר משום דכתיב מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובות ירצו והא דקתני רואה אני את בשר בעל מום כאילו הוא עצים לדבריהם דרבנן קאמר להו אע"ג דרבי אליעזר גופיה לא חייש להאי טעמא דעצים."

כך הם כותבים גם על הסוגיית במכות שם בד"ה "ורבנן": "ורבנן בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה - תימה דבפרק גיד הנשה (חולין דף צו. וצט: ושם) אמרינן שאני גיד דבריה הוא ולא בטיל ואע"ג דלית ביה נשמה וי"ל דהכי קאמר שאני גיד דבריה הוא וכיון דאתיא מבריית נשמה שפיר הויא בריה ולא נראה דהא נבלה דקא אתי מבריית נשמה ואעפ"כ לא הויא בריה... אבל ק"ק לי מאי קאמר הכא בריית נשמה חשיבא ליה לימא דלדבריו דר"ש אמרי לדידן אפילו נמי אית ביה נשמה לא הוי בריה אלא לדידן דבריה הוא אודי לי מיהא דכיון דליכא נשמה דבטלה."

וכך כותב גם הרא"ש מסכת חולין פרק ז סימן לג: "והא דתנן בפרק אלו הן הלוקין (דף יג א) כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב רבי שמעון אומר בכל שהו וחכמים אומרים בכזית. א"ל ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהו שהוא חייב אמרו לו מפני שהוא כברייתא. אמר להן אף חטה כברייתא ומסיק (דף יז א) ורבנן בריית נשמה חשיבא חטה לא חשיבא. הרי גיד ואבמ"ה דלאו בריית נשמה הן וחשיבי בריה. וי"ל דרבנן לדברי ר"ש קאמרי לדידן אפילו הוי חטה נשמה לא מיקריא בריה ... אלא לדידך דחשבת ליה בריה ... מ"מ לא דמי לנמלה דהתם איכא נשמה והכא ליכא נשמה וכה"ג אשכחן טובא בהש"ס דקאמרי תנאי לדברי חביריהם ואע"ג דאינהו לא סברי להך סברא. בפרק התערובות (דף עז א) בפלוגתא דרבי אליעזר וחכמים גבי מעלה לשם עצים. ובפ"ק דגיטין (דף יד א) גבי הולך מנה לפלוני. ובההוא דהלוקח יין מבין העובדי כוכבים דשמא יבקע הנוד (שם דף כה, ב)."

הראשונים החולקים וסוברים שצריך ברייה שיש בה נשמה יתרצו את קושיית התוס' והרא"ש מגיד ואבר מן החי שדבר שבא מכח דבר שיש בו נשמה חשוב בריה וכדברי הי"מ ברא"ש: "וי"מ דאף רבנן בעו דבר שבא מבריית נשמה. וגיד ואבמ"ה [באים] מדבר שיש בו נשמה" וכך כותב גם הר"ן שם: "אי נמי גיד הנשה דהוה ביה חיותא ". א"כ, מקשה הר"ן: מדוע חלב אינו נקרא בריה? ומיישב: "ומיהו חלב לא מיקרי בריה אע"פ שהוא בריית נשמה לפי שאין כולו במקום אחד ואינו כעין ברייה שהיא מקובצת כאחד".

תנאי נוסף בהגדרת בריה שעליו מסכימים כל הראשונים הוא שהברייה תהיה שלמה ולא מרוסקת לחתיכות שכך כותב הרא"ש: רא"ש בחולין פרק ז סימן לה: "והא דאמר דברייה לא בטלה הני מילי כשהוא שלם אבל נתרסק או נחתך ממנו קצת תו לא איקרי בריה ובטל ברוב. כדאמר במסכת מכות (דף טז ב) ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש אלמא כשהן מרוסקין לא מיקרי בריה ובעי כזית. ואמר נמי במסכת מעילה (דף טז ב) לוקה על אכילת שרצים בכזית כשאינם שלימים. והא דתנן (אהלות פ"א) האיברים אין להן שיעור אע"פ שאין בהן כזית ההיא לענין טומאה קאמר אבל אכילתה בכזית. כדאי' בירושל' והלא אבר מן החי בבהמה טהורה מטמא בכל שהוא ואכילתה בכזית. וכן נמצא בתשובה לרב אלפס נמצא מכל הרמשים בקדירה בין שנפל בחמין בין שנפל לצונן אם נפסק מאותו שרץ שיעורו בששים כשאר איסורין שבתורה".

כך כותב גם הרשב"א בתורת הבית שם: "ומיהו דוקא בעודו שלם ולא נתרסקה צורתו הוא דאינו בטל ואפילו מת אבל אם נתרסק ונחתך ממנו קצתו תו לא מיקריא בריה ובטלה היא בששים כשאר האיסורין שאינה קרויה בריה אלא כשהיא שלמה ואין צריך לומר שאין פליטתה אוסרת תערובתה משום בריה שאין הטעם בריה וכדתנן גבי גיד הנשה אם אינו מכירו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם. וכשהוא מרוסק עד שנפסדה צורתו נמי אמרינן במסכת מכות ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש וחי דקתני התם היינו שלם ואפילו מת. ואמרינן נמי במסכת מעילה לוקה על אכילת שאר שרצים שאינן מובדלין בכזית כשאינן שלימים. פירוש מובדלין שמונה שרצים שהבדילין הכתוב לטמא משאר שרצים כדכתב אשר הבדלתי לכם לטמא אלמא אינו קרוי בריה אלא בשלימה... מיהו בריה דלא בטלה דרבנן הוא ולקולא ואין צריך לומר מרוסק ונחתך ממנו אבר שנשמתו תלויה בו דודאי בטלה ונמצא בתשובה לרבנו הגדול ר' יצחק ז"ל אם נמצא מכל הרמשים בקדירה בין שנפל בחמין בין שנפל בצונן אם נפסק מאותו שרץ שיעורו בששים כשאר האיסורין שבתורה".

גם הר"ן שם מביא תנאי זה: "השלישי שתהא שלמה... תנאי שלישי דהיינו שתהא שלימה כיצד? שאילו נתרסק ממנה אבר אין תורת בריה עליה כדאמרינן במסכת מכות ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלימו לכזית לוקה שש" ואפילו אותו אבר שנתרסק אין הנשמה תלויה בו הרי היא מתבטלת כאילו אינה בריה .. לענין שתאסור תערובתה אפילו באלף נקטינן לקולא דברייה לא בטלה דרבנן היא ובספיקא דרבנן נקיטנן לקולא".

מכח קושייתם על רש"י שפירש שבירה היא דווקא אם נבראה באיסור : מאי שנא מחלב וערלה וכלאי הכרם וקושייתם על מי שמצריך בריית נשמה מכח גיד ואבר מן החי שנאסרו כדין בריה למרות שאין בהם נשמה כן מהסוגיא בשבועות דף כא עמוד ב: "אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו כו'. ולא? והרי נמלה! בריה שאני. והרי הקדש! הא בעינן שוה פרוטה. והרי מפרש! מפרש נמי כבירה דמי" מוכיחים התוס' שם והרא"ש שם שישוד החשיבות של בריה הוא כדין מפרש שכשהתורה אסרה לאכול בריה זו הרי שפירשנה ואמרה: אל תאכלו בריה זו בין גדולים הבין קטנים. לפי זה הגיעו התוס' והרא"ש להגדרה מחודשת שהגדרת בריה היא דבר שאילו ייחלק לא יישאר בשמו הקודם, ואז מכך שהתורה אסרה את הדבר מוכן שהיא אסרתו בשלמותו אבל דבר שאילו ייחלק שמו יישאר עליו אינו בכלל בריה ולכן נבילה או חלב אינם בכלל בריה.

וז"ל התוס' בזבחים עב. ד"ה "וליבטלו": "ואיסור חטאת המתה ושור הנסקל אפי' שלם לא חשיב בריה כמו נבילה וחלב ודם דלא הוי בריה ועוף טהור קטן שלם אם אין בו כזית בשר אין לוקה עליו משום נבילה דלא חשיב בריה דעוף טמא ודאי חשיב בריה דכשאסרו הכתוב אסרו בין גדול בין קטן אע"ג דלית ביה כזית אלא כל שהוא בעלמא וכן גיד הנשה חשיב ליה בריה בפ' גיד הנשה דכי אמר רחמנא לא תאכל גיד אפילו כל שהוא וכן אבר מן החי חשיב בריה דטעמא דבריה משום דהוי כאילו פירש בין גדול ובין קטן כדמוכח פ"ג דשבועות דאמר וכי היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב כו' ופריך והרי מפרש ומשני מפרש נמי כבירה דמי".

כך כתבו גם התוס' במסכת מכות דף יז עמוד א: "ורבנן בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה - תימה דבפרק גיד הנשה (חולין דף צו. וצט: ושם) אמרינן שאני גיד דבריה הוא ולא בטיל ואע"ג דלית ביה נשמה וי"ל דהכי קאמר שאני גיד דבריה הוא וכיון דאתיא מבריית נשמה שפיר הויא בריה ולא נראה דהא נבלה דקא אחי מבריית נשמה ואעפ"כ לא הויא בריה אלא על כרחך הטעם תלוי דכל שאובד שמו כשנחתך הוי בריה וניחא מנבילה שאינו אובדת שמה שלפעמים אף כשנחתכה קורין אותה נבילה ולכן לא הוי בריה אבל גיד אובד שמו על ידי שנחתך אבל ק"ק לי מאי קאמר הכא בריית נשמה חשיבא ליה לימא דלדבריו דר"ש אמרי לדידן אפ' נמי אית ביה נשמה לא הוי בריה אלא לדידך דבריה הוא אודי לי מיהא דכיון דליכא נשמה דבטלה".

כך הם כותבים גם בחולין דף צו עמוד א בד"ה "מ"ט": "מאי טעמא דרבנן בריה היא - ובסוף פירקין (דף קב:) נמי אמרינן כי האי גוונא אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית אכל צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא דאבר מן החי ועוף טמא חשיבא להו בריה וא"ת מאי שנא דאבר מן החי ועוף טמא וגיד ושרץ חשיבי טפי בריה מנבלה טהורה במיתתה בכזית ולא חשיבא בריה וכן טבל לא חשבי ליה רבנן בריה במכות (דף יז.) ויש לומר דהיינו טעמא דהני דכי אמר רחמנא לא תאכל גיד ולא תאכל עוף טמא וכן באבר מן החי כאילו פירש בין גדול ובין קטן דכולהו מיקרו גיד ועוף ובלבד שיהיו שלמים אבל נבלה חתיכה נמי משמע נבלה וכן טבל דאי הוה כתיב אל תאכל חטה של טבל אז הוה חשיב בריה וכן משמע פרק שלישי דשבועות (דף כא:) דקאמר היכן מצינו באוכל כל שהו שחייב ופריך ולא והרי מפרש פירוש שבועה שלא אוכל כל שהוא ומשני מפרש נמי כבירה דמי משמע דטעמא דבריה הוי כאילו פירש הכתוב שלא תאכל בין גדול ובין קטן".

כדבריהם כותב הרא"ש שם: "והא דגיד מיקרי בריה וכן אבר מן החי (לקמן דף קב ב) ודג טמא ועוף טמא אבל לא עוף טהור מת דאמר לקמן (שם) בהאי פירקא אמר רב אכל צפור טהורה בחייה בכל שהו. במיתתה בכזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו. פירש רש"י לקמן דנבילה לא מיקריא בריה דלא היתה נבילה כשנוצרה. אבל גיד ועוף טמא ואבר מן החי חל איסורן משעה שנוצרה. וקשה הרי חלב המכסה את הקרב וחלב הכליות וערלה וכלאי הכרם דאסירי משעת ברייתן ובטילי. וי"ל דכל דבר שאם יחלק אין שמו עליו נקרא בריה דעוף טמא שלם נקרא עוף וכשאין שלם אין קורין אותו עוף אלא חתיכת עוף טמא וכן גיד נקרא חתיכת גיד. וכן אבר מן החי אבל נבילה אפילו חתוכה מיקריא נבילה דכל דבר שנתבל קרוי נבילה ואינו שם העצם. וכן שור הנסקל לא מיקרי בריה כדמוכח פרק התערוכות [דף עב. ושם בתוספות ד"ה וליבטל] משום דכתיב ולא יאכל את בשרו דמשמע אפילו חתיכה אחת ממנו אבל הכא קאמר לא תאכל אותם בין גדול בין קטן כי על שלמותן נקראין כן. וכן מוכח בפרק שבועות שחים (דף כא ב) דקאמר וכי היכן מצינו באוכל כל שהו [שהוא] חייב. ופריך והרי מפרש פירוש מפרש שלא אוכל כל שהוא. ומשני מפרש נמי כבירה דמי. משמע דטעמא דבריה הוי כאילו פירש הכתוב לא תאכלנו בכל שהוא".

כדברי התוס' והרא"ש כותבים גם הסמ"ג בחלק מצות לא תעשה מצוה קלט: "וזה הכלל אומר ר' יצחק (חולין צו, א תד"ה מאי) שכל דבר ששמו עליו בעודו שלם וכשאינו שלם אבר שמו זה קרוי בריה כגון גיד אם אינו שלם אינו קרוי גיד כי אם חתיכת גיד וכן חצי נמלה אין קרוי שרץ וכשהזהיר הכתוב מלאכול הרי הוא כאילו פיר' לא תאכלנו בין גדול בין קטן וכן הוא אומר בפרק שלישי של מסכת שבועות (כא, ב) שהמפרש שבועה שלא אוכל כל שהו הרי הוא כברייה מטעם שפירשתי שגם בריה אסור בכל שהו מטעם שהוא כאילו פירש הכתוב כך ולשון אכילה הכתובה בגיד ושרצים ולא כתב תשקצו ללמדנו שאם יש בהן ארבעה וחמשה זיתים ואכל זית אחד חייב אבל חתיכת נבילה קרויה נבילה ולכך אין דין עליה וצרי' כזית אפי' באוכלה כולה שכך כתב בסוף זה הפר' (חולין קב, ב) אכל צפור טהורה בחייה בכל שהו אבל אכלה במיתתה צריך כזית וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו וכן חצי חטה וחצי אגוז קרוי טבל ולכך אין דין בריה עליהם ולכך אנו אומרים בפרק אלו הן הלוקין (מכות יג, א) כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב בכזית ורבי שמעון חולק לשם ואומר בכל שהו מפני שמחשיבו בריה ומחלקין לשם חכמים (מכות יז, א) בין בריית נשמה לדבר שאין בו נשמה ולא היו צריכין לחילוק זה כי אף אם היתה בחטה נשמה אין דין בריה עליה מטעם שביארנו אבל חכמים אינם אלא כמתווכחים על דברי רבי שמעון שמחשיב חטה לעניין מלקות והלא אתה בעצמך אין אתה מחשיבה בריה לענין בטול שהרי הכל מודים שתרומת חטין עולה באחד ומאה" וספר התרומה הלכות איסור והיתר סימן נ: "ויש מפרשים דאין קרוי בריה כי אם אותו דבר שאיסורו בא מיום שנברא כמו גיד הנשה ועוף טמא ודג טמא אבל שור הנסקל וצפור טהורה שנתנבלה לא וקשה על זה הרי חלב המכסה הקרב וחלב הכליות וערלה וכלאי הכרם דאסירי משום ברייתן ובטילי ומו' רבינו מפרש דכל דבר ששמו עליו בעודו שלם וכשאין שלם אבר שמו אותו קרוי בריה כגון עוף טמא כשאין שלם אין קרוי עוף טמא אלא חתיכה של עוף טמא. וכן גיד אין קורין אותו גיד רק כשהוא שלם וכשהוא חתוך אומרים חתיכה של גיד אבל נבלה אפילו חתיכה אחת קורין אותה נבלה לכך כי אמר הכתוב לא תאכל גיד ולא בשר הגיד כאלו פירש בין גדול בין קטן כדאמרינן (כ"א) פרק שלישי דשבועות לא מצינו אוכל כל שהו שחייב ופריך והרי בריה ומשני בריה נמי כמפרש דמי אבל נבלה לא שייך למימר בין גדול בין קטן אלא בדבר שהוא שלם והרי אפילו חתיכה אחת קרויה נבלה ושור הנסקל נמי הרי אמר הכתוב את בשרו והא דתנן פרק אלו הן הלוקין כמה יאכל מן הטבל ויהיה חייב כזית רבי שמעון אומר כל שהו ובגמרא אמר להם ר' שמעון הרי נמלה דבכל שהו ורבנן בריה נשמה חשיבא והשתא הלא דבר שאין בו נשמה נמי חשוב בריה כמו גיד הנשה וכמו צפור טמאה במיתתה ואידכר שהיתה תחילה בריה קאמר לאפוקי חטה הלא צפור דברי' במיתתה אפילו שלם צריך כזית במיתתה משום נבלה וכן חלב הכליות. וי"ל לדבריו קא אמרי לדידי אין קרוי בריה אלא דבר ששמו עליו כשהוא שלם דווקא אבל חטה אפילו כתושות מקרי טבל אבל לדידך דקא אמרת כל שהוא למכות בכל דבר אודי לי מיהא דווקא במידי דאיכא נשמה".

בדברי הרא"ש ובעל התרומה מובא חידוש בקשר לשור הנסקל. בגמרא מתבאר ששור הנסקל אינו נחשב בריה? לכאורה, לפי הגדרת ר"י היה נראה לומר שהוא כן אמור להחשב בריה כיוון שאילו יחלק לא יהיה עליו שם של שור הנסקל. הרא"ש ובעל התרומה מחדשים ששור הנסקל אינו נחשב בריה כיוון שהתורה לא אסרה שור הנסקל אלא אמרה "לא יאכל את בשרו" משמע שהקפדת התורה היא על בשר שור הנסקל והגדרת בשר שור הנסקל קיימת גם אילו ייחלק וכדברי הרא"ש: "משום דכתיב ולא יאכל את בשרו דמשמע אפילו חתיכה אחת ממנו".

הרשב"א בתורת הבית שם קבל גם הוא את ההגדרה של "שאלו ייחלק אין שמו עליו". הרשב"א מביא הגדרה זו בשם ר"י כדי ליישב את הקושיא מדוע חלב אינו בריה אע"פ שהוא נאסר מצד עצמו ובא מכח דבר שיש בו נשמה. הרשב"א, כנראה, אינו מקבל את סברת הר"ן שהחלב אינו נחשב בריה הואיל ואינו מקובץ כולו כאחד. מכח קושיא זו מביא הרשב"א בשם ר"י: "ואי קשיא לך אם כן חלב שנאסר מתחלת בריאתו יהא נאסר בכ"ש כגיד הנשה. כבר כתב רבנו יצחק ז"ל דכל שיחלק ושמו עליו כגון חלב דכל דהוא שלם נקרא חלב וחתיכה קטנה ממנו נקרא חלב אין זה קרוי בריה אבל כל שיחלק ואין שמו עליו זהו בריה כגון צפור טמאה דבעודו שלם נקרא צפור ואם נחתך אינו קרוי אלא חתיכה של עוף טמא. וכן גיד כשנחלק נקרא חתיכת גיד".

מלשון הרשב"א נראה כי לא הבין בדעת ר"י כדברי הרא"ש שהגדרת בריה היא שהתורה אסרה את הדבר כמו שהוא ולכן הולכים לפי הקפדת התורה אלא שהבין בהגדרת המושג בריה שזהו דבר ששמו עליו רק כפי שהוא ולא אם יתחלק. על שור הנסקל אומר הרשב"א שהסיבה שאינו נחשב בריה היא משום שאין איסורו מחמת עצמו, אלא, מחמת דבר אחר ואינו מזכיר את סברת ר"י בהקשר זה.

להלכה אומר הרשב"א את כל ארבעת התנאים שהזכירו הראשונים וז"ל הרשב"א: "מן הדברים שאינן בטלים בריה אסורה ומכל מקום אינה כשאר האסורין האחרים שאמרנו שאין להן ביטול לעולם שזו בטלה היא בתשע מאות וששים כמו שאכתוב למטה. אבל עד אותו שיעור אינה בטלה. דתנן בפרק גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמכירו זורקו ואוכל את השאר והרוטב בנותן טעם ואם אינו מכירו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם. ואקשינן עלה וליבטיל ברובא ומשני בריה שאני.

ואיזו בריה שאינה בטלה ?

א. דוקא שאיסורה מחמת עצמה כגון נמלה או גיד וכיוצא בהן שאסורין מצד עצמן מתחלת ברייתן אבל בריה מותרת אלא שקבלה איסור מחמת דבר אחר כגון שור הנסקל וצפרי מצורע וכיוצא בזה. וכן תרנגולת טרפה או תרנגולת שנתבשלה עם הנבלה אין זו בריה שאינה בטלה. ותדע לך מדאמרין בשילהי פרק כל הבשר אבל צפור טהורה בחייה בכל שהוא. כלומר חייב בכל שהוא אפילו אין בצפור אלא בשר כל שהו משום דקסבר דבהמה בחייה לאיברים עומדת והרי זה חייב משום אוכל אבר מן החי. במיתתה כלומר שנתנבלה אינו חייב עד שיהא בה כזית. צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכ"ש כלומר דבריה היא וחייב משום אוכל בריה אסורה כאוכל נמלה. אלמא אוכל צפור טהורה שנתנבלה אינו חייב משום אוכל בריה אסורה.

ב. ואי קשיא לך אם כן חלב שנאסר מתחלת בריאתו יהא נאסר בכ"ש כגיד הנשה. כבר כתב רבנו יצחק ז"ל דכל שיחלק ושמו עליו כגון חלב דכל דהוא שלם נקרא חלב וחתיכה קטנה ממנו נקרא חלב אין זה קרוי בריה אבל כל שיחלק ואין שמו עליו זהו בריה כגון צפור טמאה דבעודנו שלם נקרא צפור ואם נחתך אינו קרוי אלא חתיכה של עוף טמא. וכן גיד כשנחלק נקרא חתיכת גיד.

ג. וכן אין קרוי בריה אלא ברית נשמה כגון צפור או גיד שהיה לו חיות בעודנו כבהמה אבל בריה שאין לה נשמה לא מקריא בריה דגרסין בפרק אלו הן הלוקין כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב ר"ש אומר כל שהו וחכמים אומרים כזית אמר להן ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהיא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה ורבנן סברי בריה נשמה חשיבה. וקיימא לן כרבנן. ואי לאו דחטה לאו בריית נשמה אלא בריה נשמה ושאיסורה מתחלת ברייתה ושיחלק ואין שמו עליו. וזו היא שאמרנו שאינה בטלה אפילו באלף.

ד. ומיהו דוקא בעודו שלם ולא נתרסקה צורתו הוא דאינו בטל ואפילו מת אבל אם נתרסק ונחתך ממנו קצתו תו לא מקריא בריה ובטלה היא בששים כשאר האיסורין שאינה קרויה בריה אלא כשהיא שלמה ואין צריך לומר שאין פליטתה אוסרת תערובתה משום בריה שאין הטעם בריה וכדתנן גבי גיד הנשה אם אינו מכירו כולן אסורין והרוטב בנותן טעם. וכשהוא מרוסק עד שנפסדה צורתו נמי אמרין במסכת מכות ריסק תשעה נמלים ואחד חי והשלים לכזית לוקה שש וחי דקתני התם היינו שלם ואפילו מת. ואמרין נמי במסכת מעילה לוקה על אכילת שאר שרצים שאינן מובדלין בכזית בשאינן שלמים. פירוש מובדלין שמונה שרצים שהבדילין הכתוב לטמא משאר שרצים כדכתב אשר הבדלתי לכם לטמא אלמא אינו קרוי בריה אלא בשלימה."

מן בשו"ע פסק את כל ארבעת התנאים כמו הרשב"א: "שולחן ערוך יורה דעה סימן ק סעיף א בריה, דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם, אפילו באלף לא בטל. ואין לו דין בריה, אלא אם כן הוא

א. דבר שהיה בו חיות, לאפוקי חטה אחת של איסור.

ב. וכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתנבל ושור הנסקל.

ג. וכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק אין שמו עליו, לאפוקי חלב

ד. וכן צריך שיהיה שלם."

הגר"א בביאורו כתב לאחר שהביא דעות הרא"ש והר"ן: "ופ' בש"ע לקולא כל התנאים."

אולם, יתכן שמרן פסק בפשטות כרשב"א.